

Obraćanje višeg zamjenika Visokog predstavnika Martina Neya na Seminaru pod nazivom “Rješavanje konflikata i europska integracija: Perspektive za Zapadni Balkan”

u organizaciji Zaklade «Freiderich Naumann Stiftung»

Bosna i Hercegovina od Daytona do Bruxellesa: Perspektive europske integracije

Dan kada je Bruxelles pokrenuo pregovore o potpisivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Srbijom i Crnom Gorom i razgovore o prijemu Republike Hrvatske, 3. listopada 2005. godine, bio je frustrirajući dan za Bosnu i Hercegovinu. Činilo se da bi Bosna i Hercegovina mogla ostati jedina zemlja u jugoistočnoj Europi koja nije dio procesa stabilizacije i pridruživanja. Na trenutak se činilo da je nestala svaka nada o budućem putu ka Europi. Međutim, to bi bilo potcjenjivanje odlučnosti građana Bosne i Hercegovine da postanu dio EU: nakon svega nekoliko dana, putem dobro koordiniranih i bolnih napora svih političkih stranaka i međunarodne zajednice, Bosna i Hercegovina je ispunila i posljednja dva preostala uvjeta (PBS i reforma policije) i omogućila Europskoj komisiji da dâ zeleno svjetlo za otpočinjanje pregovora o potpisivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Vijeće će najvjerojatnije u decembru donijeti odluku o otpočinjanju pregovora prije kraja ove godine, odnosno ubrzo nakon obilježavanja desete obljetnice potpisivanja Daytonskog

mirovnog sporazuma.

Iz ovog dramatičnog, ali ne i neuobičajenog iskustva, može se izvući nekoliko lekcija:

- Kada je u pitanju budućnost Bosne i Hercegovine – nema alternative, jedina opcija je integracija u europske i transatlanske strukture.
- Perspektiva integracije u EU predstavlja najjači motiv za unutrašnje procese reforme u ovoj zemlji.
- Da bi ovi ciljevi bili ostvareni BiH se mora čvrsto pridržavati kriterija EU koji se ne trebaju ublažavati; pravila se neće mijenjati.
- I na kraju, jednako je važno imati na umu da Bosna i Hercegovina još uvijek nije «normalna» zemlja i da ona i dalje zahtijeva stalnu i posebnu pažnju Europske unije.

Obilježavajući desetu obljetnicu Daytonskog sporazuma, koja predstoji za nekoliko tjedana, Bosna i Hercegovina stoji na raskrižju «od Daytonu prema Bruxellesu». Daytonski ustavni sustav stvorio je prilično slab državni okvir s dva jaka i autonomna entiteta koja *de facto* obavljaju više od 70 % uobičajenih aktivnosti tijela vlasti. Ovaj sustav je utemeljen na pokušaju da se na svim razinama pažljivo izbalansira zastupljenost sva tri konstitutivna naroda (Bošnjaci, Srbi i Hrvati) i svakom narodu daje snažne mehanizme kreirane s ciljem zaštite njihovih interesa (ili onoga što se tako doživljava), te mogućnost blokiranja bilo koje odluke putem opsežnih prava na veto.

Mnoge akademske konferencije organizirane u svezi s obljetnicom Daytonu se više usredotočuju na nedostatke i slabosti koje su sastavni dio daytonskog sustava nego na njegov povijesni značaj. Sada kada u 2005. godini ponovo razmatramo Daytonski sporazum potpisan 1995. godine ne trebamo zaboraviti na povijesne okolnosti u kojima je taj sporazum potpisan: Dayton je okončao rat putem snažne međunarodne intervencije, konkretno intervencije SAD, pripemio teren za

mir i pomirenje, i pokrenuo razvoj demokratskih institucija. Ni manje ni više od toga. Realan cilj bilo je okončanje rata i izgradnja države koja će funkcionirati, ali to još uvijek nije značilo i «normalne» države.

Deset godina nakon Dayton mislim da se može reći da je ovaj proces u velikoj mjeri završen i da je bio uspješan. Mandat Ureda Visokog predstavnika prema Aneksu 10. Daytonskog mirovnog sporazuma bilo je jamčenje provedbe civilnoga dijela Mirovnog sporazuma, što prije svega znači formiranje održivih demokratskih institucija. To je ostvareno: sve institucije rade, ali je većina njih još uvijek slaba.

Rasprave o reformi daytonskog Ustava su već uzele maha, počevši od nedostataka koje je u ožujku 2005. godine utvrdilo Venecijansko povjerenstvo Vijeća Europe:

- i dalje je na snazi etnička podjela koju nacionalističke stranke iskorištavaju za vlastitu dobrobit;
- pravo veta etničkih nacionalnih korpusa, jamčeno putem Doma naroda i Vijeća naroda, ima dalekosežne posljedice i nije definirano na zadovoljavajući način;
- sustav zasnovan na konstitutivnim narodima je donekle u suprotnosti s individualnim političkim pravima sadržanim u Europskoj konvenciji o ljudskim pravima;
- izvršna vlast na državnoj razini je još uvijek slaba i ima samo mali broj nadležnosti i resursa zbog *de facto* podjele izvršnih funkcija između Predsjedništva BiH i Vijeća ministara koje djeluje na principu konsenzusa između etničkih skupina.

Odgovornost za ustavnu reformu leži na građanima BiH, a ne na OHR-u. Međutim, međunarodna zajednica još uvijek ima određenu ulogu u omogućavanju odvijanja ovog procesa i motiviranju njegovog uspješnog okončanja. Uloga OHR-a s njegovim posebnim izvršnim odnosno takozvanim «bonskim» ovlastima da provodi zakone i po potrebi smjenjuje političare koji opstruiraju procese će morati prestati postojati onog trenutka kada se

proces stabilizacije i pridruživanja bude počeo propisno odvijati i kada se ostvari zadovoljavajuća razina suradnje s Haškim sudom, te kada na općim izborima 2006. godine budu ostvareni stabilni rezultati. Tada će uloga EU biti još i veća u odnosu na ovu sadašnju.

Trenutna dvostruka uloga OHR/EUSR će biti ukinuta, a ova institucija bi krajem 2006. godine mogla biti transformirana u Ured Posebnoga predstavnika Europske unije koji konačno neće imati «bonske» ovlasti. Ovaj Posebni predstavnik bi i dalje bio zadužen da osigura potpunu provedbu započetih reformi, poput reforme obrane, policijske reforme i reforme javnog RTV sustava (PBS). Dok je OHR predstavljao jamstvo da je ova zemlja spremna za otpočinjanje procesa stabilizacije i pridruživanja i za ispunjavanje uvjeta prijama, proces stabilizacije i pridruživanja će i dalje biti utemeljen na daljnjem odvijanju procesa reforme i mogao bi biti suspendiran kada god to bude potrebno.

S obzirom da Bosna i Hercegovina još uvijek nije «normalna» zemlja, EU će morati primjeniti dvostruki institucionalni pristup: Europska komisija, kao pregovarački partner za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, i EUSR koji pomaže lokalnim institucijama vlasti u daljnjem odvijanju reformi. Što više budemo raspravljali o svim europskim zakonima (*acquis communautaire*) više ćemo uviđati institucionalne nedostatke i nezadovoljavajuću podjelu nadležnosti (npr. ekonomska i socijalna politika trenutno nisu u nadležnosti države). Kao što je rekao veleposlanik Michael B. Humphreys, šef Izaslanstva Europske komisije u BiH: «Bosna i Hercegovina neće moći u EU sa svojim postojećim institucijama».

Iako ustavna reforma nije jedan od uvjeta u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja, atraktivnost perspektive članstva djeluje kao jak faktor «privlačenja» u tom pravcu.

Kao predstavnik OHR-a na ovom skupu svoje izlaganje sam uglavnom usmjerio na vidove provedbe civilnoga dijela Mirovnog

sporazuma. Ovaj uspjeh ne bi bilo moguće ostvariti bez provedbe vojnoga dijela Daytonskog mirovnog sporazuma, zadatka koji je koncem 2004. godine preuzela prva vojna operacija EU i njege snage – EUFOR. Sedam tisuća vojnika EUFOR-a predstavljaju još uvijek potrebno jamstvo stabilnosti u BiH, a pet stotina policajaca u okviru Policijske misije EU su najbolji dokaz zadovoljavajućeg funkcioniranja Europske sigurnosne i obrambene politike, odnosno koordiniranih vojnih i civilnih misija provedbe mira pod okriljem EU.

Zaključak: Deset godina nakon Dayton Bosna i Hercegovina je već uveliko na putu ka europskim integracijama. Perspektiva koju nude ove integracije prevladava kao motiv za provođenje procesa unutarnje, još uvijek nezavršene, reforme u ovoj zemlji. Stoga otvaranjem ovog puta EU preuzima veću ulogu za budućnost BiH i treba ovoj zemlji pružiti pomoć u vidu svoga snažnog prisustva, uključujući i daljnje prisustvo vojnih postrojbi i posebnoga predstavnika koji će imati opsežnije funkcije u odnosu na ostale posebne predstavnike EU. Aktivan angažman EU nema alternative. Bosna i Hercegovina je dio plana EU, bez obzira svidjelo se to nama ili ne, jer je Bosna i Hercegovina dio Europe . Jedino političko pitanje je hoće li i kada Bosna i Hercegovina postati dio EU.